

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת צו ושבת הגדול, תשס"ט
מספר 803

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

מזמור לתורה*

לקרבנות כמה תפקידים, ביניהם לכפר על עוונות ולהודות לה' על נס שנעשה או תשלום נדר על משאלת לב שהתמלאה. זבח השלמים המפורט בפרשתנו בא למלא את התפקיד השני. חז"ל ייחסו חשיבות מופלגת לקרבן התורה, כמשתקף בדרשה שלהלן:¹

ר' פינחס ור' לוי ור' יוחנן בש' ר' מנחם דגליא: לעתיד לבוא כל הקורבנות בטילין, קורבן תודה אינו בטל. כל התפילות בטילות, הודאה אינה בטילה.

ההסבר הפשוט של הדרשה הוא שכיוון ש"לעתיד לבוא" לא יחטאו, לא יהיה צורך בקרבנות אלא בקרבן התודה בלבד שבא למלא צורך אנושי שלא יתבטל לעולם. הוא הדין לתפילות הבאות כתחליף לקרבנות ("וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ" [הו' יד: ג]) שלפי אותה דרשה יתבטלו, פרט לתפילות ההודאה.

הרמב"ן מסביר בהרחבה את החשיבות של ההכרה בנס וההודאה עליו (שמ' יג: טז):

ולפיכך אמרו (אבות פ"ב מ"א): "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה" שכולן חמודות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לא-להיו, וכוונת כל המצות שנאמין בא-להינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לא-להיו שבראו... ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד.

מדבריו אלה של הרמב"ן נלמדים שני עקרונות יסוד באמונה היהודית:

א. חובת היחיד להודות לה' לא רק על מקרים יוצאי דופן שפקדו אותו אלא אף על שגרת חייו שאין לראות בהם "טבע ומנהגו של עולם", אלא "נסים נסתרים".

ב. ההודאה על הנסים, בין של הפרט בין של הכלל, היא "יסוד התורה כולה".

לכן על האדם להכיר בנסים שבזכותם הוא מתקיים בכל יום ולהודות עליהם, כדי שלא יהיה חלילה כפוי טובה, ומכאן שקרבן התודה מבטא מצב של שלמות בנפשו של המקריב ובמערכת היחסים שלו עם הא-ל. מערכת זו אינה נמצאת בהכרח בקרב מקריבי הקרבנות האחרים הבאים לכפר על חטא או אשם. את הרעיון הזה בא להמחיש המשל הבא:²

אמר ר' פינחס למלך שבאו עריסין [=אריסים] ובני ביתו לכבדו, בא אחד ואמ' מי הוא זה? אמרו לו: עריסין [=אריסין] הוא. אמר: טלו וסדורו [=הניחוהו עם שאר המתנות שהובאו]. בא אחר ואמר: מי הוא זה? אמרו לו: בן ביתך הוא [=עבדו המשוחרר]. אמר: טלו וסדורו. בא אחר ואמר: מי הוא זה? אמרו לו: לא עריסין [=אריסין] ולא בן ביתך ולא בא אלא לכבדך, אמר: הבו ליה סלודא ויתיב עליה [=תנו לו כסא וישב עליו]. כך חטאת באה על חטא, ואשם בא על חטא, תודה שאינה באה על חטא, "אם על תודה יקריבנו" (ויק' ז: ב).

אין ביכולתנו לתאר את מערכת היחסים שבין ה' למקריבי הקרבנות למיניהם, לכן חז"ל השתמשו במשלים ככלי ביטוי ליחס זה.³ הקרבן במשל זה הוא מעין אישור כניסה לארמון המלך. למרות ריבוי המבקרים, המלך

* המאמר מוקדש לאחותי היקרה, הדסה קרבלוב, במלאות לה 70.

¹ ויקרא רבה (מרגליות) פרשה ט, ז.

² שם פרשה ט, ד.

³ עיון מורחב בנושא נמצא בפרק על המשל בספרו של מו"ר י' פרנקל: דרכי האגדה והמדרש, גבעתיים 1991 עמ' 323 ואילך.

מתעניין בכל אחד מהם, משרתיו דואגים למסור לו פרטים מדויקים על מעמדו של כל אורח, והמלך מגיב בהתאם. המקריב את קרבן התודה אינו בא מתוך מחויבות של 'אריס' או של 'עבד משוחרר' אלא מתוך יחסי כבוד ורחשי תודה על הטוב שהשפיע עליו הא-ל, ולכן ראוי הוא ליחס אחר המתבטא בהגשת הכיסא שבמשל ובהרגשתו של המקריב בנמשל.

הד לדברינו אפשר 'לשמוע' אף מבין פסוקי מזמור נ' בתהלים (פס' יב-יד):

אם אָרְעַב לֹא אֶמַר לְךָ פִּי לִי תִבֵּל וּמְלֹאָה. הָאוֹכֵל בְּשׂוּר אֲבִירִים נְדָם עֲתוּדִים אֲשַׁתָּה? זָכַח לֹא-לֵהִים תוֹדָה וְשִׁלְמִים לְעֵלְיוֹן נִדְרֶיךָ. וּקְרָאֵנִי בְּיוֹם צָרָה אַחֲלָצֶךָ וּתְכַבְּדֵנִי.

חז"ל למדו מפסוקים אלה את הדברים הבאים (מנחות, קי ע"א):

ושמא תאמר: לאכילה הוא צריך, ת"ל: "אם-אָרְעַב לֹא-אֶמַר לְךָ פִּי-לִי תִבֵּל וּמְלֹאָה", ונאמר (שם): "פִּי-לִי כָל-חֵיתוּ-יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהֵרֵי-אֶלְף. יְדַעְתִּי כָל-עוֹף הָרִים וְזִזוּ שְׂדֵי עַמְדֵי... הָאוֹכֵל בְּשׂוּר אֲבִירִים נְדָם עֲתוּדִים אֲשַׁתָּה", לא אמרתי אליכם: זבחו כדי שתאמר אעשה רצונו ויעשה רצונו, לא לרצונו אתם זובחים אלא לרצונכם אתם זובחים, שנאמר: (ויק' יט: ה) "לְרַצְנֶכֶם תִּזְכָּחְהוּ".

רש"י על אתר (במסכת מנחות) מדגיש את העיקרון האמוני העולה מדברי חז"ל: "לא לרצונו אתם זובחים" – כלומר לא להנאותי שאיני רוצה להטריח אתכם לעשות על כרחכם". הקרבת הקרבן יש בה טורח רב לאדם, אך אסור שתיעשה ככורח אלא לרצון המקריב שמכיר תודה לה' שאפשר לו באמצעות הקרבת הקורבן לכפר על חטאו. או כדברי רש"י: "לרצונכם – לצורך עצמכם לקיים מצוותי שתהא כפרה לכם בכך".

כלומר הכרת הטוב היא יסוד בתורת הקרבנות, והיא שצריכה ללוות את כל תהליך ההקרבה. היטיב להבהיר את הדברים עמוס חכם בפירושו על הפסוק החותם את המזמור:⁴

זָכַח תוֹדָה יְכַבְּדֵנִי וְשִׁם דְּרָךְ אֲרָאֵנוּ בְּיִשְׁעֵךָ-לֵהִים.

האיש הזוכה לי קורבן תודה, מעלה אני עליו כאילו נתן לי כבוד. וכוונת הכתוב, שאין הקורבן מאכל לה'... אלא הקורבן הוא סמל לכבוד שהאדם חולק לא-להיו. ולכן הקורבן המשובח ביותר הוא קורבן תודה, הבא לפרסם את תשועת ה' ונפלאותיו, והיא תהילתו וכבודו של ה' שעושה נפלאות להושיע את יראיו... מי שמכוון את דרכו אל הא-להים אזכה אותו לראות בישועת א-להים.

אכן, מזמור לתודה!

ד"ר יאיר ברקאי
ירושלים